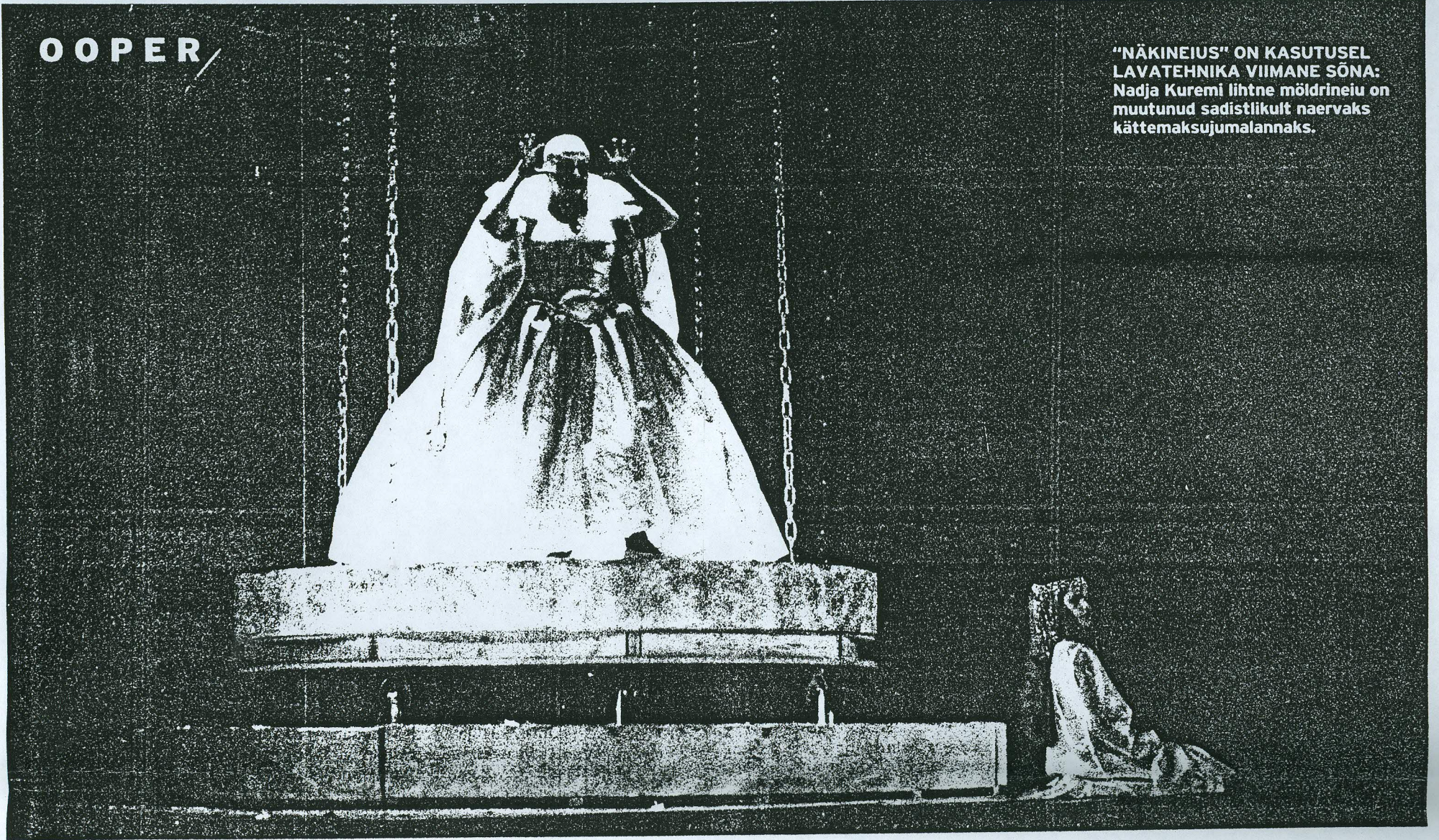

O O P E R

"NÄKINEIUS" ON KASUTUSEL
LAVATEHNIKA VIIMANE SÕNA:
Nadja Kuremi lihtne mödrineiu on
muutunud sadistlikult naervaks
kättemaksujumalannaks.

Kuritöö ja karistus "Näkingeius"

Kuritöö ja karistus "Näkingeius"

Ooper "Näkingeid".

Helilooja Aleksander Dargomõzski. Muusikaline juht Paul Mägi. Lavastusbrigaad Moskva eksperimentaalteatrist Helikon. Lavastaja Dmitri Bertman. Osades Nadja Kurem, Teo Maiste, Mati Kõrts, Riina Airenne jt. Esietendus 27. veebruaril Estonia teatris.

Elmisel sajandil kirjutatud vene ooper toob Estonia teatri lavale esmakordselt Euroopa ooperimajade kostüümi- ja lavatehnika viimase sõna.

"Näkingeiu" peategelane on kiilaspeaga ja sinise näoga kõvas, figuuri kumeruste järgi valatud kostüümis koolnu. Lava eri osad sõidavad koos näitlejatega lae alla ja tagasi.

Lavastuse teine uudsus on neljatunnise ooperi seninägematu lühendamise poole võrra: kahe esimese vaatuse tegevus antakse edasi lausa telegrammstiili kiirusega, aega ja tählepänu vääril alles ooperi teise, fantastilise poole psühholoogiline analüüs.

31aastasele Moskvas hävitavat kriitikat ja Läänes vaimustust esile kutsuvale lavastaja **Dmitri Bertmanile** on Dargomõzski "Näkingeid" kire ja armastuse, reetmise

ning halastamatu kättemaksu lugu. Puškini draama annab aluseks loo Vürsti poolt hüljatud möldriest Natašast, kes end jökke uputab ja Näkingeiuks muutub. Kannatus pärast sooritatud kuritööd on ühine teema Puškinil ja sajand hiljem ilmunud Dostojevski "Kuritöös ja karistuses". "Näkingeius" ei leia Vürst elus enam õnne ja järgneb armastatule Dneprisse.

Estonia laval on "Näkingeiu" uus variant

Bertman on "Näkingeiu" ka enne Estonia teatrisse tulekut lavastanud, aga seekordne on täiesti uus variant. Ta on selleks liialt rahutu hing, et kindla peale tehtud lavastusega ühest teatrimajast teise rännata. Noor ooperiekspertimentator ei karda riski elus ega laval. Ütleb välja, et igas siiralt tehtud lavastuses on sees nii helilooja, libretisti kui ka lavastaja enda draama. "Ma ei karda kannatusi," sõnastab ta oma elukreedo. "Need muudavad mu lavastused paremaks."

Nii on mõistetav ka Bertmani teravdatud huvi psühholoogilise analüüsi vastu. Bertmani versioonis ei ole peategelane mitte hüljatud Nataša, vaid Vürst oma suhetes Nataša, vana Möldri ja oma naise Vürstinnaga. See oli lavasta-

ja soov. Mis aga tegelikult laval kõlama jääb, sõltub juba näitlejatest. Paraku mängib **Nadja Kuremi** Nataša end **Mati Kõrtsi** Vürstist üle. Tema koloriitsem tegelaskuju annab selleks ka paremaid võimalused. Ilmselt peaks Vürsti liini prevaleerimiseks olema kas selles rollis väga tugev näitleja või lavastuslik kalle ise selgem. Etenduse eelsel päeval sai ka esietenduse meespeaosaline ümber mängitud: **Vello Jürna** asemel Mati Kõrts. Kas on meie tenorites liiga palju itaalia ja saksa joviialust ühe vene murtud mehe jaoks?

Vene ooperit pole Eestis kümme aastat laval olnud ja nii muusika kui ka karakterid on siin midagi hoopis muud kui seni ainuvalitsenud Kesk-Euroopa draamad.

Veenva karakteri rõõmsalt sõnakuulmatust neist läbi kirgliku armastaja ja masendunud naise kättemaksujumalannani loob Nadja Kurem. Vokaalselt on ta võimas. Nadja hääle kõrgete nootide teravus on rollist rolli vähenenud, aga kohati siiski tuntav. See-eest lava tagant lauldud episood Vürsti pulmas on lausa hiilgav.

Näitlejad peavad pingutama

"Näitlejatel ei peagi mugav olema," ütleb Bertman "Selleks, et

31aastasele Moskvas hävitavat kriitikat ja Läänes vaimustust esile kutsuvale lavastaja Dmitri Bertmanile on Dargomõzski "Näkingeid" kire ja armastuse, tulusa reetmise ning halastamatu kättemaksu lugu.

end laval hästi tunda, peab palju pingutama." Pingutasid ikka küll: komistasid ja kukkusid nii lava täitvate jahukottide otsas kui lava erinevaid tasapindu ületades.

Kogu tegevus toimuks justkui veskis. Elu olevat nagu veski, kus kõik – armastus, reetmine, truudus ja kättemaks – läbi jahvatatakse. (Aluseks vene kõnekäänd *vsjo peremelitsa*.)

Lisaks Mati Kõrtsi leebelt mängitud ja vokaalselt korralikule Vürstile teeb veenva rolli **Teo Maiste** Mölder. Head on juba

Carmeniga uue kvaliteedini jõudnud **Riina Airenne** ja tihedakõlaline orkester.

Möldri – hullunud vanamehe tantsuline laul on jälle üks vene muusika isikupärasemaid jooni, mis leiab selget kasutust alles paarikümne aasta pärast Musorgski "Surma lauludes ja tantsudes". Nii libretos (dostojevskilikkus) kui ka muusikas (musorgskilikkus) avalduvad jooned on tegelikult tuleviku muusika.

Ei tasu lootagi, et Bertmani "Näkingeid" kohe meeldib. Selleks on esimese osa justkui traditsioonilises laadis lugu liiga kiiretempoline ja mõjub kohati rabeldalt, justkui oleks kiiresti lugeda ahmides lehekülgi vahele jätnud. Kirurgi täpsuse ja psühhiaatri sadistlikkusega süveneb lavastaja oma kangelaste hinge alles ooperi teises pooles. Aga seda mängu ei suuda jälle teatris olles tervenisti hoomata.

Paljud seosed ujuvad teadvusest alles hiljem välja. Saab selgeks, et Bertman ei mängi mitte ainult näitlejate, vaid ka publikuga. "Minu etendused peavad olema nagu nakkus, neist ei saa lahti, nende mõju aja jooksul ainult süveneb," meenub tema tumedate silmade kaval pilk.

HEILI VAUS